

**Myntfynd
från
NÄRKE**

av

Monica Golabiewski Lannby

Kungl. myntkabinettet

Stockholm 1990

REFERENSER
LITTERATUR/KÄLLOR

A

- Adlerbeth, G. 1789 Inträdes-Tal, om Sveriges fordna Österländska Handel, i anledning af Arabiska penningar fundne i Svensk jord. Hållit den 2 april 1786. KVHAA Handlingar 1, s. 102-74. Stockholm.
- Alstertun, R. 1988 Ett intressant vikingamynt i Örebro Läns Museum eller Vad kraxar korpen? SNT 9/10 1988, s. 244-46.
- Andersson, L. 1980 Offerkälla - önskebrunn. Tidskriften Engelbrekt 1980:4, s. 8-12.
- Appelgren, T.G. 1930 Nya rön ifråga om de svenska medeltidsmyntens bestämningar. Fornvännen 1930:5, s. 286-300.

B

- Bagge, J.F. 1785 Beskrifning om Upstaden Örebro. Cap. VI. Om stadens vapen, sigiller och gamla mynt. Stockholm.
- Berch, C.R. 1760-70 Inledning til kunskapen om svenska mynt. Del 3. Kap. 15. Manuskript, ATA.
- Blomqvist, N. 1972 Fem uppländska silverskatter. Tor XIV. Tidskrift för nordisk fornkunskap, s. 7-32. Uppsala.
- Bonnier, A.C., Ullén, M. 1976 Kumla kyrkor. Sveriges kyrkor. 166. Närke. Stockholm.
- Brenner, E. 1691 Thesaurus nummorum sueogothicorum (Holm. 1691, 2:a uppl. 1731).
- Broberg, B., Hasselmo, M. 1981 Under ett kvarter i Örebro. En arkeologisk undersökning i kvarteret Bromsgården sommaren 1978. Från Bergslag och Bondebygd 1981, s. 7-43.

C

- Claréus, C. 1974 Forntid och medeltid i Norrbyås socken i Närke. En presentation av utgrävningarna sommaren 1973. Från Bergslag och Bondebygd 1974, s. 5-26.

LANDSKAPSINVENTERING NÄRKE

E

Ekelund, G. 1956 Silverskatten från Eketorp. Från Bergslag och Bondebygd 1956, s. 143-49.

G

Galster, G. 1976 Unionstidens udmøntninger. Köpenhamn.

Gellerstedt, N.C.W. 1879-81 Förteckning öfver Örebro Högre Elementarläroverks samling af mynt- och minnespenningar m.m. I-III. Örebro.

Golabiewski, M. 1980 Kompletteringar till publicerade svenska medeltidsmynt. NNUM 1980/7, s. 146-52.

1983 Studie av 1300-talsbrakteater i ett depåfynd från Närke. NM XXXIV, s. 105-22.

Golabiewski Lannby, M. 1990 Ödetofta offerkällor. Barnabrunnarna och deras gåvor. Manuskript.

Gräslund, A-S. 1967 Charonsmynt i vikingatida gravar. Tor XI. Tidskrift för nordisk fornkunskap, s. 168-97.

Guldskatten från regalskeppet Kronan 1986 Kungl. Myntkabinetts katalog nr 24. Stockholm.

H

Hammarberg, I., Malmer, B., Zachrisson, T. 1989 Byzantine Coins Found i Sweden. Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. Nova series 2.

Hansson, P. 1989 Härmingeskatten. Skygne nr 3/1989.

Hasselmo, M. 1981 Se Broberg, B.

Hatz, G. 1974 Handel und Verkehr zwischen dem Deutschen Reich und Schweden in der späten Wikingerzeit. Die deutschen Münzen des 10. und 11. Jahrhunderts in Schweden. Lund.

Haugard, J. 1912 Historiska minnen i norra Vättersbygden. Askersund.

1922 (a) Om Vättern och norra Vättersbygden. Stockholm.

1922 (b) Norra Vättersbygden. En serie naturskildringar och modernare forskningsresultat. Askersunds Tidning 22 och 25 november 1922.

LANDSKAPSINVENTERING NÄRKE

Hedberg, H.	utan år	Forskingarna i "Örebro fäste" och "Kägleholms slotts" ruiner. Manuskript, ATA.
Hildebrand, H.	1875-82	Svenska myntfynd i K. Myntkabinettet. Månadsbladet. Stockholm.
	1879-1903	Mynt från Sveriges medeltid. Faksimiltryck ur Sveriges Medeltid. Göteborg 1969.
Hofberg, H.	1868	Nerikes gamla minnen. Örebro.
J		
Janse, O.T.	1915	Ramundeboda kloster. Nordisk Familjebok, 2:a uppl., del 22, s. 988-89. Stockholm.
Jansson, I.	1970	Wikingerschmuck und Münzdatierung. Tor XIII. Tidskrift för nordisk fornskunskap, s. 26-64.
Jansson, S.O.	1950	Måttordbok. Svenska måttstermer före metersystemet. Nordiska museet. Stockholm.
Jensen, J.S.	1974	Numismatisk opslagsbog. Mønter fra vikingetid til vor tid. Köpenhamn.
Jonsson, K.	1983	Översikt över fastlandsmyntningen ca 1180-1250. NM XXXIV, s. 75-103.
	1987	Viking-Age hoards and late Anglo-Saxon coins. Stockholm.
K		
Kindström, L-G.	1941	Vibybrakteaten och andra fornfynd av ädelmetall i Närke. Meddelanden från Örebro läns museum XIII, s. 7-26.
L		
Lagerqvist, L.O.	1970	Svenska mynt under vikingatid och medeltid (ca 995-1521) samt gotländska mynt (ca 1140-1565). Stockholm.
Lagerqvist, L.O.,
Nathorst-Böös, E.	1981	Mynt, sedlar och medaljer. Ur numismatikens historia. Borås.
	1984	Vad kostade det? Priser och löner från medeltid till våra dagar. Stockholm.

LANDSKAPSINVENTERING NÄRKE

Liljegren, J.G. 1830 Strödda anteckningar om fynd i svensk jord med en dertill hörande förteckning. KVHAA Handlingar 13.

Linder Welin, U.S. 1956 Graffiti on Oriental coins in Swedish Viking Age hoards. Meddelanden från Lunds Universitets Historiska Museum 1955-56.

M

Malmer, B. 1966 Nordiska mynt före år 1000. AAL, Series in 8°, N° 4. Lund.

1978 Örebro som myntort under 1200-talet. Myntkontakt/SNT 8/1978, s. 206-09.

1980 Den senmedeltida penningen i Sverige. Svenska brakteater med krönt huvud och krönta bokstäver. KVHAA Handlingar 31.

1981 Imitations of Byzantine Miliaria found in Sweden. *Studies in Northern coinages of the eleventh century*, s. 9-28. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab Historisk-filosofiske Skrifter 9:4. Ed. C.J. Becker. Köpenhamn.

1989 The Sigtuna Coinage c. 995-1005. *Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. Nova Series 4.*

1989 Se Hammarberg, I.

Mitchiner, M. 1988 The medieval period and Nuremburg. Jetons, medalets & tokens. Vol. one. London.

Modeer, A. 1796 Inledning til närmare kunskap om swenske mynt och skådepenningar: Från Början och intil dess Swenska Spiran lemnades af Konung Håkan Magnusson. Lund.

N

Nathorst-Böös, E. 1981 Se Lagerqvist, L.O.

1984 Se Lagerqvist, L.O.

Nathorst-Böös, E., Wiséhn, I. 1987 Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet. NM XXXVI. Stockholm.

Norges mynter. 1976 Red. Ahlström, B. m.fl. Stockholm.

LANDSKAPSINVENTERING NÄRKE

R

- Rasmusson, N.L. 1931 Det Bromelius-v. Bromellska myntkabinettet och dess bestånd av "myntskatter". Fornvännen 1931:6, s. 377-84.
- 1933 Myntkunskap och myntsamlade i Sverige före omkring 1640. Ett utkast. NM XXVII s. 116-141.
- 1957 Blygdpenning. Kulturhistoriskt lexikon II, spalt 17-18.
- Redin, L. 1978 Medeltidsstaden 9. Örebro. RAÅ Rapport.

S

- Sahlgren, J. 1928 Porla brunn, en gammal offerkälla. Fataburen 1928, s. 176-84.
- Sarvas, P. 1970 De svenska myntskatterna från 1700-talet. NNÅ 1969, s. 116-72.
- Schefferus, J. 1666 Upsalia Antiqua. Uppsala.
- Schück, H. 1932-44 Kgl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Dess förhistoria och historia. I-VIII. Stockholm.
- Sernander, P. 1700-tal Fants samling om Närike. (Hammars kyrka.). Manuskript, UUB, s. 124.

T

- Thordeman, B. 1932 Myntfynden i Korsbetningens massgravar. Fornvännen 1932:1 s. 23-39, 1932:2 s. 65-87.
- 1935 Ett svenskt skattefynd med "drottning Margaretas penning". MONETA, Band I, nr 2-4, s. 37-41. Malmö.
- 1936 Sveriges medeltidsmynt. Nordisk kultur XXIX, s. 1-92.
- 1937 Nordens offentliga myntsamlingar. NNÅ 1937, s. 117-46.
- Tingström, B. 1972 Svensk numismatisk uppslagsbok. Mynt i ord och bild 1521-1972. Stockholm.
- 1984 Sveriges Plåtmynt 1644-1776. En undersökning av plåtmyntens roll som betalningsmedel. Studia Historica Upsaliensia 135. Uppsala.

LANDSKAPSINVENTERING NÄRKE

Tingström, B.	1986	Plate Money. The world's largest currency. Stockholm.
(Illustrerad engelsk version av 1984 års upplaga.)
Tornberg, C.J.	1848	Numi cufici Regii numophylacii Holmiensis, quos
omnes in terra Sueciae repertos. Uppsala.
U		
Ullén, M.	1976	Se Bonnier, A.C.
W		
Waldén, B.	1952	Stora Mellösa, en sockenbeskrivning. Örebro.
Wideen, H.	1977	1600-talsläkare - Göteborgs förste myntsamlare.
Myntkontakt/SNT 9/1977, s. 16-17.
Wiséhn, I.	1987	Landshövdingens skatt. SNT 9/10 1987, s. 308.
Wiséhn, I.	1987	Se Nathorst-Böös, E.
Z		
Zachrisson, I.	1989	Se Hammarberg, I.
Ö		
Örebro läns museum	1984	Museiboken. Sveriges läns museer s. 166-75. Red.
Lindqvist, G. m.fl. Borås 1984.

SVERIGES REGENTER OCH MYNTHERRAR

- Olov Skötkonung ca 995-1022
 Anund Jakob ca 1022-50
 Emund gamle ca 1050-60
 Stenkil ca 1060-66
 Hallsten ca 1067-70
 Inge d.ä. ca 1079-84, 1087-1110
 Blot-Sven 1084-87
 Filip ca 1110-18
 Inge d.y. ca 1110-20
 Ragnvald Knaphövde 1120-talets mitt
 Magnus Nielsen ca 1125-30
 Sverker d.ä. ca 1130-56
 Erik Jedvardsson den helige
 ca 1156-60
 Magnus Henriksen ca 1160-61
 Karl Sverkersson ca 1161-67
 Knut Eriksson 1167-96
 Ärkebiskop Johannes 1185-87
 (Uppsala)
 Ärkebiskop Petrus 1188-97
 (Uppsala)
 Sverker d.y. Karlsson ca 1196-1208
 Ärkebiskop Olov Lambatunga
 1198-1206 (Uppsala)
 Erik Knutsson ca 1208-16
 Ärkebiskop Valerius 1207-19
 (Uppsala)
 Johan Sverkersson 1216-22
 Erik Eriksson läspe och halte
 ca 1222-29, 1234-50
 Ulf Fasi jarl ca 1230-48
 Knut Holmgersson Långe 1229-34
 Birger Magnusson jarl 1248-66
 Valdemar Birgersson 1250-75
 Magnus Birgersson Ladulås 1275-90
 Birger Magnusson 1290-1318
 Hertig Erik Magnusson 1303-18
 (Södermanland)
 Hertig Valdemar Magnusson 1302-18
 (Finland)
 Magnus Eriksson 1319-63
 Erik Magnusson 1356-59
 Håkan Magnusson 1362-63
 Albrekt av Mecklenburg (A av M)
 1364-89
 Margareta 1389-96, 1396-1412
 Erik av Pommern (E av P) 1396-1439
 Kristoffer av Bayern (K av B)
 1441-48
- Karl Knutsson Bonde (K Kn)
 1448-57, 1464-65, 1467-70
 Kristian I (Kr I) 1457-64
 Kettel Karlsson Vasa, Jöns Bengtsson
 Oxenstierna, Erik Axelsson Tott,
 riksföreståndare (Interregnum
 1465-67)
 Sten Sture d.ä. (SSÄ), riksföreståndare
 1470-97, 1501-03
 Nils Bosson Sture (Dalarna, hövitsman
 1466-94)
 Hans (Johan II) 1497-1501
 Svante Nilsson (SNS), riksföreståndare
 1504-11
 Sten Sture d.y. (SSY), riksföreståndare
 1512-20
 Kristian II (Kr II) 1520-21
 Gustav Eriksson Vasa (G I), riksförestån-
 dare 1521-23
 Gustav I Vasa (G I) 1523-60
 Erik XIV (E XIV) 1560-68
 Hertigarna Johan /III/ och Karl /IX/
 1568
 Johan III (J III) 1568-92
 Sigismund 1592-99
 Hertig Karl /IX/ av Södermanland
 1560-1604
 Karl /IX/ (K IX), riksföreståndare
 1599-1604
 Karl IX (K IX) 1604-11
 Hertig Johan av Östergötland 1606-18
 Gustav II Adolf (G II A) 1611-32
 Kristina 1632-54
 Karl X Gustav (K X G) 1654-60
 Karl XI (K XI) 1660-97
 Karl XII (K XII) 1697-1718
 Ulrika Eleonora (U E) 1719-20
 Fredrik I (F I) 1720-51
 Adolf Fredrik (A F) 1751-71
 Gustav III (G III) 1771-92
 Gustav IV Adolf (G IV A) 1792-1809
 Karl XIII (K XIII) 1809-18
 Karl XIV Johan (K XIV J) 1818-44
 Oskar I (O I) 1844-59
 Karl XV (K XV) 1859-72
 Oskar II (O II) 1872-1907
 Gustav V 1907-50
 Gustav VI Adolf 1950-73
 Carl XVI Gustaf 1973-

**ORDLISTA
FÖRKORTNINGAR**

Banko	Riksdaler och skilling banko. Valören i sedlar och skiljemynt från Rikets Ständers Bank.
bo	Banko.
Borgarkrigsmynt	Danska och skånska mynt från tiden 1241-1377 med allt lägre halt och sämre utförande. Borgarkrig rådde endast under få och korta perioder.
Brakteat	Tunt, medeltida silvermynt präglat på en sida. Underlaget vid tillverkningen var bly eller läder. En slät ring, strål- eller punktring utgör myntets kant. Svenska brakteater präglades som 1 penning men även som ½ penning. Benämningen kom till under slutet av 1600-talet.
Depåfynd	Fynd av ett eller flera mynt som avsiktligt undångömts för att vid ett annat tillfälle återhämtas (= skatt). Som depåfynd behandlas även en samling mynt, som av annan anledning tillsammans lagts undan eller uppenbarligen förlorats vid ett och samma tillfälle t.ex. i en börs.
dnr	Diarienummer.
Efterprägling	Efterbildning eller nyprägling av tidigare utgivna mynt.
Ensamfunnet	Fynd av ett mynt som med största sannolikhet oavsiktligt hamnat i jorden utan direkt anknytning till annat fynd.
Finvikt	Den i ett mynt ingående mängden (halten) av ädelmetall. Kallas även "korn". Myntets totalvikt kallas "skrot".
Frånsida	Se åtsida.
Fyrk	Benämning på ½ örtug ca 1507-23, ¼ öre ca 1523-1660.
Gote	Gotländsk örtug präglad i Visby ca 1340-1450. Benämningen är ej samtida.
Gravfynd	Fynd av ett eller flera mynt som avsiktligt placerats som gravgåva i eller i direkt anslutning till grav men inte avsetts att återhämtas.
Hopat fynd	Fynd av två eller flera mynt från i huvudsak arkeologiska undersökningar av ett större begränsat område, t.ex. boplatser, kyrkor, kloster, borgar, stadskvarter, där den kronologiska och rumsliga spridningen klart anger att mynten hamnat i jorden vid skilda tillfällen.

Jetong	Myntliknande föremål präglat som belönings-, spel- eller räknepening. Kan också bäras.
Järnåldern	Tiden före vikingatidens början = före ca 800 e.Kr.
Klipping	Mynt präglat på fyrkantig platt.
km	Kopparmynt (räknebegrepp).
KMK	Kungliga myntkabinettet. Efter år 1975 med tillägget: statens museum för mynt-, medalj- och penninghistoria. Stockholm.
KrA	Mynt med ett krönt A. Svensk penning (brakteat) präglad i Västerås ca 1363-1520. Delas in i en äldre och en yngre grupp, Å (1300-tal) resp. Y (ca 1410-1520). Se Malmer 1980.
KrH	Mynt med ett krönt huvud. Svensk penning (brakteat) präglad i Stockholm ca 1300-1520. Delas in i en äldre och en yngre grupp, Å (1300-tal) resp. Y (ca 1410-1520). Se Malmer 1980.
KrS	Mynt med ett krönt S. Svensk penning (brakteat) präglad i Söderköping från ca 1370 till 1400-talets förra hälft. Delas in i en äldre och en yngre grupp, Å (1300-tal) resp. Y (1400-tal). Se Malmer 1980.
Kufiska	Islamska (Kalifatet).
KVHAA	Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholm.
Medeltid	Från 1000-talets slut - 1520.
Myntningsunderlag	Se brakteat.
Myntort	Plats där myntet präglats.
Myntpollett	Pollett utgiven av Riksgäldskontoret åren 1799-1802 i valörerna $\frac{1}{2}$ och $\frac{1}{4}$ skilling för att råda bot på skiljemyntsbristen. Gällde som mynt i hela riket.
Myntstamp	Se stamp.
NM	Numismatiska Meddelanden.
NNUM	Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad.

Numismatik	Vetenskapen om mynt, medaljer, sedlar och polletter.
Nyare tid	Fr.o.m. 1520.
Nödmynt	Mynt med metallvärde långt under det angivna. Utgavs i Sverige åren 1715-19 i koppar i valören 1 daler sm och kallades officiellt "mynttecken". Nödmyntet skulle motsvara det betydligt tyngre plåtmyntet i samma valör.
Omskrift	Inskrift på myntet som följer kanten.
Platt	Benämning på det opräglade myntämnet. Kallas även plants.
Plåtmynt	Stort, fyrkantigt kopparmynt präglat på en sida. Utgavs i valörerna ½ till 10 daler sm åren 1644-1776 i vikter mellan ca 0,3 - 19,7 kg.
Pollett	Brukades inom t.ex. företag som bevis på rätt till varor och tjänster. Stora Kopparbergs Bergslag lät åren 1719-23, 1762-65, 1790-91 prägla polletter, som även kom att användas som skiljemynt utanför Bergslagets handelsområde.
RAÄSHMM	Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, Stockholm.
rdr	Riksdaler.
rgs	Riksgälds.
Riksgälds	Riksdaler och skilling riksgälds. Valörer i sedlar och polletter från Riksgäldskontoret (grundat 1789).
Riksmynt	Riksdaler och öre riksmynt. Myntenheter 1855-73.
rmt	Riksmynt.
rst	Runstycke.
Rundmynt	Runda mynt till skillnad från klippingar och plåtmynt.
Runstycke	(Rundstycke.) Benämning på rundmyntet 1 öre i silver från år 1522. Från 1700-talet användes namnet på 1 öre km och senare på 1/12 skilling (koppar).
Räknepenning	Tillverkades på kontinenten redan på 1200-talet för växlaren till räknetavlan, senare i mässing, med tiden som spelpenning framförallt i Nürnberg under 1600-1800-talen. Förekommer ofta i fynd från nyare tid och kan ha använts som småmynt.

LANDSKAPSINVENTERING NÄRKE

SCS	Gemensam beteckning för "anonyma" mynt, präglade under sturetiden (ca 1470-1520). I stället för myntherrens namn står på åtsidan namnet på skyddshelgonet Erik den helige, SCS ERICVS REX.
SHM	Statens historiska museum, Stockholm.
sk.	Skilling.
Slant	Benämning på 1 öre sm i koppar under 1600-1700-talen.
SNT	Svensk Numismatisk Tidskrift.
sm	Silvermynt (räknebegrepp).
sp.	Specie.
Specie	Valören i silvermynt.
Spelpenning	Präglad jetong använd för att markera vinsten vid kortspel (jämför nutida spelmarker). Präglades dels för enskilda personer, ofta medaljliknande, dels för allmänheten. Se också räknepening.
Stamp	Präglingsverktyg med framställning av myntet.
Tjurhuvudbrakteat	Mynt med ett tjurhuvud präglat i Mecklenburg. Förekom allmänt i stora delar av Skandinavien under 1400-talet.
Vikingatid	Ca 800 - slutet av 1000-talet.
Åtsida	Den sida av myntet som bär myntherrens främsta symbol i någon form, t.ex. bild/namn. Motsatta sidan benämns frånsida. Annan benämning är advers resp. revers.
ÖLM	Örebro läns museum, Örebro.

Referens: Lagerqvist 1970; Tingström 1972; Jensen 1974; Malmer 1980; Lagerqvist & Nathorst-Böös 1981, 1984.